

Érvelés, tárgyalás, meggyőzés

8-9. óra

Érveléstechnika: érvelési hibák. Dialektika

Csordás – Geng – Szabó

BME FTT

TÉMAKÖRÖK

Érvelési hibák:

Hamis dilemma, körben forgó érvelés, az álláspont illegitim megváltoztatása, szalmabáb érvelés és árnyékbokszolás, a jóindulat elvének figyelmen kívül hagyása, kibújás a bizonyítás kényszere alól, közvéleményre apellálás, nemtudásra apellálás, fenyegetésre apellálás, személyeskedés, te is...

Dialektika

Érvelési hibák

Ne kövess el érvelési hibákat!

Mik az érvelési hibák?

Érvelési hibák

Létrejöhetnek:

- 1) **Szándékoltan:** Ha valójában tudatosan nem a helyes álláspont megtalálása az igazi fő célunk, hanem a másik legyőzése, kikészítése.
- 2) **Nem szándékosan,** ha a fő célunk továbbra is a helyes álláspont megtalálása, de
 - ❑ nem ismerjük az említett feltételeket,
 - ❑ időlegesen, nem tudatosan engedünk más célok felerősödésének, a szabályok megszegésének. Ezzel nem csak a vitapartner, de saját magunkat is megtévesztjük.

Érvelési hibák

A **racionális vita szempontjából** tekinthetők hibának!

- Akadályozzák a **véleménykülönbség feloldását** és/vagy a **helyes álláspont kialakítását**.

2 fő típusuk van:

1. **Formális vagy informális logikai hiba:** az érv érvénytelen *deduktív* (=általánosból egyesre való következtetés) vagy gyenge *induktív* (egyesből az általánosra való következtetés) érv.
2. A helyes álláspont kialakítását elősegítő **diskurzust (párbeszédet) akadályozó hibák**. A **racionális vita általános és speciális szabályainak megszegése**, az együttműködés akadályozása.

1. Logikai érvelési hibák

Hamis dilemma: Mindig csak két döntési lehetőséget ajánl fel, az egyéb alternatív megoldásokat elrejtí/kizárja.

Megszoksz vagy megszöksz.

(Kompromisszumot, viselkedésváltoztatást stb. nem ajánl fel.)

Aki nincs velünk, ellenünk van. (Valóban nincs más lehetőség?)

Ellenfelem az állami iskolák támogatásának növelése ellen szavazott. Nyilván nem tartja fontos kérdésnek gyermekeink oktatását. (Valóban nincs más lehetőség?)

1. Logikai érvelési hibák

Körben forgó érvelés: a bizonyítandó állítást eleve igaznak feltételezzük és érvként használjuk fel.

- A mi rabbink éjszakánként Istennel kártyázik!
- Honnan tudod, hogy nem hazudik a rabbi?
- Csak nem gondolod, hogy Isten kártyázna egy hazug rabbival?!

1. Logikai érvelési hibák

Körben forgó érvelés:

„A következő bolygón egy iszákos lakott. Ez a látogatás nagyon rövid ideig tartott, de nagyon elszomorította a kis herceget. Ott találta az iszákost egy sor üres meg egy sor teli palack előtt.

- Hát te mit csinálsz itt? – kérdezte tőle.
- **Iszom** – felelte gyászos képpel az iszákos.
- **Miért iszol?** – kérdezte a kis herceg.
- **Hogy felejtsek** – felelte az iszákos.
- **Mit?** – tudakolta a kis herceg, mert máris megsajnálta.
- **Azt, hogy szégyellem magam** – felelte az iszákos és lehajtotta a fejét. A kis herceg szeretett volna segíteni rajta.
- **Miért szégyelled magad?** – kérdezte.
- **Mert iszom** – vágta el a további beszélgetést az iszákos, és mélységes hallgatásba süllyedt. A kis herceg meghökkenve szedelőzködött. „Bizony, bizony – gondolta út közben –, a fölnőttek rettentően furcsák.”

(Antoine de Saint-Exupéry, 1994, A kisherceg, Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, 42-43.)

1. Logikai érvelési hibák

Csúszka érv: Apró kis lépések-csúsztatások összeadódása.

Egy szög miatt a patkó elveszett. A patkó miatt a ló elveszett. A ló miatt a lovas elveszett. A lovas miatt a csata elveszett. A csata miatt az ország elveszett. Máskor verd be jól a patkószeget!

Aki húst eszik, nem tiszteli az állatokat. Aki nem tiszteli az állatokat, nem tisztel semmilyen élőlényt. Aki nem tisztel semmilyen élőlényt, előbb-utóbb gyilkolni kezdi az embertársait. Végül teljesen kiirtjuk egymást. Ezért nem szabadna senkinek húst ennie.

- ❑ Induktív következtetések sorozata, egyre csökken a valószínűségtartalma az egyes állításoknak, a következtetések közül nem is mindegyik erős
- ❑ Mégis úgy tesz az érvelő, mintha erős állítások lennének, amelyek biztos valószínűséggel bekövetkeznek

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Az álláspont illegitim megváltoztatása: az álláspont megváltoztatása, módosítása gyakran eredménye egy racionális vitának. Azonban ha valaki **úgy változtatja meg** az álláspontját, **hogy azt nem teszi egyértelművé**, akkor megsérti a racionális vita dialektikai szabályait:

- az argumentációs szabályokat.
- a „Légy világos!” együttműködési szabályt.

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Példák az álláspont illegitim megváltoztatására:

A vezetői értekezleten X kolléga így szól a társához:

- X: **Semmi értelme az értekezleteknek!** A munkából veszik el az időt! Utána pedig azt kérik rajtunk számon, amit éppen az értekezletek miatt nem csináltunk meg.
- Y: Nézd, ha nem beszélünk, nem tudnánk összehangolni és megszervezni a munkánkat, és így az a munka is értelmetlen lenne, amit az értekezletek helyett csinálnánk.
- X: **De nem kellene alacsonyabb szintre tartozó részletkérdésekre pazarolni az időt!**

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Példák az álláspont illegitim megváltoztatására:

- **X: Szerintem teljes egészében meg kellene engedni az eutanázia gyakorlatát. Tiszteletben kellene tartani az embernek azt a szabad döntését, amit a saját életével és halálával kapcsolatban hoz meg.**
- **Y: Értem, de például sokan vélik úgy köztük jómagam is, hogy amikor egy betegnek beadunk egy olyan injekciót, amely kioltja az életét, akkor végső soron emberölést követünk el. Úgy is fogalmazhatnék, hogy ez gyilkosság, hiszen egy öngyilkossághoz asszisztálunk.**
- **X: Én továbbra is azt mondom, hogy emberhez méltatlan állapot, amikor valakit már csak gépek segítségével tartanak életben. Egyébként, ha ilyen esetben kikapcsoljuk a gépet, akkor itt pusztán egy saját magunk által mesterségesen előidézett állapotot szakítunk meg: a halál egy természetes folyamat eredményeként következik be.**

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Miért hiba az álláspont illegitim megváltoztatása?

- 1) Az álláspontok nem válnak világossá. (Mi is az adott álláspont? Mi a vita tárgya?)**
- 2) Az adott álláspont mellett felhozott érvek sem válnak világossá. (Az eredeti álláspont mellett felhozott érv gyenge vagy erős?)**
- 3) Nem válik világossá, hogy az eredeti álláspontot kizárhatják a felek vagy sem.**
- 4) Az álláspont elhallgatott megváltoztatásának eredményeként alaptalanul következtethetünk az eredeti álláspont helytelenségére.**

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Szalmabáb érvelés: a vitapartner álláspontjának eltorzítása, majd annak támadása.

- A: Szerintem nem jó, hogy a gyerekek a forgalmas autóutakon játszanak.
- B: Én viszont azt gondolom, butaság lenne egész napra bezárni a gyerekeket.
- ❑ Mintha **A** azt állította volna, hogy a gyereket nem kellene egy pillanatra sem kiengedni az utcára! Pedig SOSEM állított ilyet!
- ❑ **B** ezáltal kitér az eredeti álláspont cáfolása elől, és olyan álláspontot tulajdonít **A**-nak, amit aztán sokkal könnyebb megcáfolnia. Ezáltal azt a látszatot kelti, hogy **A** álláspontja tarthatatlan.

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Árnyékbokszolás: a vitapartner által eltorzított álláspont védelme.

- **A:** Szerintem nem jó, hogy a gyerekek a forgalmas autóutakon játszanak.
 - **B:** Én viszont azt gondolom, butaság lenne egész napra bezárni a gyerekeket.
 - **A:** De még mindig jobb, mint balesetnek kitenni a gyerekeket.
 - **B:** Ezt komolyan gondolod? Szerinted a gyerekeket tényleg egész napra be kellene zárni?
- **A** észrevétlenül elkezdte védeni azt az álláspontot, amit **B** tulajdonított neki. A vita innentől már nem **A** eredeti állításáról szól (nem jó, hogy a gyerekek forgalmas autóutakon játszanak), hanem a **B** által eltorzítotttról (rossz lenne a gyerekeket egész napra bezárni)!

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Árnyékbokszolás:

- Azt gondolom, a **tandíj eltörli az esélyegyenlőséget.**
 - Azt szeretnéd, ha sok munkaképes fiatal állami támogatással lógatná a lábát naphosszat, és fölösleges diplomákat szerezne ahelyett, hogy hasznos munkát végezne? (Szalmabáb)
 - **A diplomaszerezés koránt sem fölösleges és igenis hasznos munka!** (Árnyékbokszolás: ahelyett, hogy rávilágítana: nem állított semmi ilyesmit, elkezdi védeni a torzított álláspontot.)
- A torzított álláspont rendszerint hasonlít az eredetire, de sokkal nehezebben védhető. Ha az érvelő a torzítottan gyenge álláspontról kimutatja, hogy tarthatatlan, akkor ezzel azt a látszatot kelti, hogy megcáfolta partnere eredeti álláspontját.

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Árnyékboksolás:

- **A:** Szerintem elkészerítő, hogy ilyen összezsúfolva viszik a vágóhídra a sertéseket. Agyontapossák egymást. Hát aztán amit a vágóhidakról hallottam, hogy mi megy ott! Szerintem az állatoknak is lehetnek jogaik!
 - **B:** Lehet, de egy egész gazdaság épül a sertéshús-feldolgozásra. És egyébként is: ha bezárnák a vágóhidakat, mit tennénk a sok millió sertéssel?
-
- **A** nem mondja ki egyértelműen, hogy mi mellett érvel. **B** ezt az álláspontot tulajdonítja neki: Be kell zárni a vágóhidakat.
 - **A** feltehetően nem ezt állítja (jóindulat elve!), hanem azt, hogy: A vágóhidakon ne szenvedjenek szükségtelenül az állatok.
 - Ha **A** nem teszi világosabbá álláspontját, illetve nem utasítja vissza a torzítottat, akkor kisiklik a dialógus.

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Miért hiba az árnyékbokszolás?

- ❑ Nem az eredetileg képviselni akart álláspontról folyik a vita, holott amellet valósínűleg több és erősebb érve volt a másik félnek.
- ❑ Az a látszat keletkezik, mintha megcáfoltuk volna az eredeti álláspontot, holott csupán egy eltorzított állásponttal szemben hoztunk fel érveket, és az eredeti állítás megvitatására nem is került sor.
- ❑ Megsérti az *Igyekezz megérteni a másikat!* és a *Légy releváns!* szabályokat.

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Mit tegyünk a szalmabáb érveléssel szemben?

- 1) **Tegyük világossá, explicitté** – mind önmagunk, mind a másik fél számára – **a saját álláspontunkat!** (Speciális szabály: Világossá kell tenni az álláspontokat!)
- 2) A vita egy-egy szakaszában érdemes **újra felidézni, újra kimondani** saját álláspontunkat.
- 3) Ha az ellenérvelésben a félreértelmezés gyanúja merül fel, akkor **tisztázni kell a saját álláspontunkat**, s fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a partner ellenérvei valójában nem a mi álláspontunk ellen szólnak.
- 4) **Alkalmazzuk a jóindulat elvét:** ha az értelmezés során több lehetőség van, akkor azt válasszuk, ami a legerősebb érveléshez vezet. (Általános szabály: Igyekezz megérteni a másikat!)

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

A jóindulat elve: Ha többféleképpen is lehet értelmezni egy érvelést, akkor azt az értelmezést kell választanom, amely a legerősebb, legjobb érveléshez vezet. Ezáltal elkerüljük, hogy érvelési hibát, irracionálitást tulajdonítsunk a másiknak. Világos tehát, hogy a jóindulat elve mintegy az ellenkezője a szalmabáb érvelésnek.

- 1) Minden érvelést úgy kell értelmezni, úgy kell rekonstruálni, hogy a lehető legerősebb érvelést kapjam.
- 2) Azután az így kapott érvelést kíméletlen, de korrekt kritikának vetjük alá, amelyben kiderül, hogy jól sikerült-e alátámasztani a kifejtett álláspontot vagy sem, hogy érdemes-e elfogadni azt.

Tehát: jóindulatúnak kell lenni az értelmezésben és szigorúnak (de nem méltánytalannak!) a kritikában – és nem fordítva!

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

A jóindulat elve:

Egy nyomozótiszt nyilatkozik a sajtónak:

„Kollégáimmal sikerült tisztáznunk a keddi bankrablás esetét. Már a nyomozás első szakaszában volt egy biztos kiindulópontunk: az elkövető Csenő vagy Lopó. Később kiderült, hogy Csenő volt a tettes, ezért Lopó ártatlansága bebizonyosodott.”

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

A jóindulat elve:

P1: Vagy Csenő vagy Lopó volt a tettes.

P2: Csenő követte el a bűntényt.

K: Tehát Lopó ártatlan.

A **P1**-et lehet úgy érteni, hogy Csenő vagy Lopó a tettes, de ez nem zárja ki mind a ketten benne voltak ('megengedő vagy'). Ebben az esetben nem helyes a következtetés, hiszen abból, hogy Csenő volt a tettes még nem következik, hogy Lopó ártatlan.

Azonban az érvelést úgy is értelmezhetjük, hogy a „vagy” a **P1**-ben 'kizáró vagy'-ot jelent. Azaz: **P1:** Vagy Csenő vagy Lopó volt a tettes, de nem mindkettő.

Így már Csenő bűnösségéből helyesen következtethetünk Lopó ártatlanságára. Ez egy érvényes következtetés. A jóindulat elve szerint így kell értelmeznünk az érvet, mert így kapjuk a legerősebb érvelést.

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Miért van szükség a jóindulat elvére?

- 1) A szigorúbb (gyengébb érveléshez vezető) értelmezés elleni érveink nem biztos, hogy jók az erős érveléshez vezető, jóindulatú értelmezés esetén.
- 2) Magunkat is becsapjuk, ha azt hisszük, könnyedén megcáfoltunk egy, gyengének rekonstruált érvelést, miközben lehet, hogy az érvelés erős volt, csak mi félreértettük.
- 3) Vitaszituációban: Ha nem jóindulatúan értelmezünk, a vitapartner „eltáncolhat” ellenérveink elől arra hivatkozva, hogy az érvelését a jóindulatú értelmezés szerint kell érteni. Ez fölösleges, újabb vitát szülhet, és eltérítheti a vitát az eredeti céljától.
- 4) Ha viszont az érv legerősebb értelmezését megcáfoltuk, biztosak lehetünk benne, hogy az ellenérvünk az említett érv gyengébb értelmezés ellen is hatékony. Így nemcsak meggyőzőek vagyunk a vitában, hanem közelebb kerülünk a helyes állásponthoz is.
- 5) A vitában a jóindulat elvének gyakorlása biztosítja a vitapartnernek az együttműködésünkről, ezért feltehetően ő is hajlandóbb lesz a helyes álláspont kialakításához elengedhetetlen együttműködésre. (Nem torkoll veszekedésbe a vita.)

A jóindulat elve végső soron arról szól, hogy a másikat (is) racionálisnak tekintjük.

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Kibújás a bizonyítás terhe/kényszere alól:

A racionális vita egyik speciális szabálya, hogy a feleknek indokolniuk kell saját álláspontjukat; aki állít valamit, annak kell bizonyítania.

- ❑ Egyik fél sem tekintheti a saját álláspontját, illetve az álláspontja mellett szóló premisszákat (=előfeltevéseket, érveket) megkérdőjelezhetetlennek, vitán felül állónak!
- ❑ A vita során felmerülő minden új állítást az állítás előadójának alá kell támasztania, ha a másik fél számára az adott állítás nem nyilvánvaló.

A helyes álláspont kialakítása megköveteli, hogy minden kimondott álláspont bizonyításra kerüljön, ha szükséges, vagy a másik fél úgy kívánja. **Ennek megszegése: kibújás a bizonyítás terhe/kényszere alól.**

Általános hiba: a bizonyítás terhének/kényszerének illegitim áthárítása.

Speciális hibák: (Irreleváns) Tekintélyre hivatkozás; Nemtudásra apellálás

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Kibújás a bizonyítás terhe/kényszere alól:

„Mindenki számára nyilvánvaló, hogy...”

„Senki, aki épelméjű, nem kételkedhet abban, hogy...”

„Kérem, fogadják el tőlem most különösebb bizonyítás nélkül, hogy...”

„Teljes mértékben meg vagyok győződve arról, hogy...”

A bizonyítás kényszerének illegitim áthárítása: valaki előad egy álláspontot, de a bizonyítást áthárítja a másik félre. Ezzel épp a racionális kritikától próbálja megóvni saját álláspontját, így megnehezíti a helyes álláspont kialakítását.

Példa:

- X: Szerintem az 50-es sebességkorlátozás a városban teljesen értelmetlen.
- Y: Miért? Mire alapozod ezt a véleményedet?
- X: Miért, szerinted nem? **Meséld már el nekem,** mi értelme van!

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

A bizonyítás kényszerének illegitim áthárítása:

- Minden épelméjű ember számára nyilvánvaló, hogy az ember sokkal értékesebb az állatnál.
- Tulajdonképpen miért?
- Kétségbe vonod ezt? Mondd meg, mire alapozod ezt a tagadó, abszurd álláspontot!

Sok konvenciónk, elfogadott bölcsességünk magától értetődőnek mutatkozik, ezért egy vita folyamán, ha állításként jelenik meg, akkor is úgy tűnhet, hogy a vitapartnernek kell bizonyítania a tagadását. **A konvenciók azonban nem feltétlenül helyesek**, és sokszor épp ezek megkérdőjelezése vezet izgalmas racionális vitákhoz, melyek által közelebb juthatunk a helyes állásponthoz. (Pl. száz évvel ezelőtt a nők választójogának elutasítása konvenció volt!)

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

A közvéleményre való hivatkozás: az érvelő azzal támasztja alá az álláspontját, hogy az a közvélemény által általánosan elfogadott. Nem a vita tárgyára épít, hanem az állítás általános elfogadottságára hivatkozik.

Pl.

- Nem létezik a Mikulás.
- Ezt meg honnan veszed?
- Ezt **mindenki** tudja!

Galilei korában: „Az **emberek mind** úgy gondolják, hogy a Nap kering a Föld körül, tehát Galileinek nincs igaza.”

„Az X termék a legjobb, mert ez a **piacvezető**.”

„Együnk ürüléket: **sok milliárd légy** nem tévedhet!”

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Tekintélyre való hivatkozás: az érvelő nem a vita tárgyára épít, hanem egy hivatkozott személy vagy forrás tekintélyére, tudására vagy pozíciójára apellál.

Pl.

„**Tíz fogorvosból kilenc** ezt a fogkrémet ajánlja.” – Ez még nem lehet döntő érv, nem elégséges!”

Irreleváns tekintélyre való hivatkozás:

„A nagybátyám szerint, aki elismert **belgyógyász**, a kutyádat nem neveled rendesen.” – Nem releváns tekintély!

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

A nemtudásra apellálás:

- Azt olvasom a horoszkópomban, hogy a héten csupa kellemes dolog történik velem.
- Ugyan már! Csak nem veszed komolyan?
- Nem látom be, miért ne függhetnének össze a dolgok ilyen módon is.
Még nem bizonyították be, hogy a bolygók nincsenek hatással az életünkre.

- A racionális vita szabályai szerint aki állít valamit, annak kell indokolnia is saját álláspontját, továbbá bírálnia kell az ellene felhozott érveléseket. A nemtudásra apellálás a legjobb esetben is csak az utóbbit teljesíti: rámutat, hogy nincs cáfolat az álláspontja ellen (tényleg nincs?). A hiba, hogy a cáfolat hiányából következtet álláspontja helyességére.

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

A nemtudásra apellálás:

- Szerintem már többször is jártak földönkívüliek a Földön, és embereket raboltak el.
 - Ezt komolyan gondolod?
 - Miért? **Láttad, hogy ilyen nem történik meg? Vannak rá tudományos bizonyítékok, amelyek cáfolják ezt? Kérlek, csak egyet említs meg!**
 - Hm... Nem tudom. Zavarba hozol. Lehet, hogy igazad van.
- A nemtudásra apellálás gyakran együtt jár a bizonyítás kényszerének áthárításával – úgy, mint a fenti példában is.

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Az érzelmekre apellálás: a retorika kedvenc eszköze, igen gyakran találkozunk vele pl. a törvényszéki tárgyalás vagy a tárgyalás során.

Az érzelmekre apellálás akkor hiba, ha a premisszák (=előfeltevések, érvek) nem támasztják alá a konklúziót, és **csak a premisszák érzelmi tartalma alapján kellene elfogadnunk a konklúziót.**

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Szánalomra apellálás: az érvelő nem indokolja, hogy álláspontja vagy cselekedete ésszerű és helyes, hanem együttérzést és szánalmat akar kelteni, hogy ezek segítségével vegye rá a másik felet álláspontja elfogadására, illetve arra, hogy azt tegye, amit az érvelő szeretne.

Ez a diákok egyik leggyakoribb érvelési eszköze. 😊

- Tanárnő, olyan sokat készültem! Nézze meg, kidolgoztam az összes tételt. Otthon is sokat segítek az idős szüleimnek. Ráadásul csak három pont hiányzik a jeleshez...!
- ❑ Ez logikailag teljesen irreleváns a dolgozat értékelése szempontjából, nem indok arra, hogy jobb jegyet kapjon a diák. (Úgyhogy nem éri meg próbálkozni! 😊)

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Szánalomra apellálás:

FONTOS, hogy csak akkor hiba, ha az együttérzésre hivatkozás irreleváns! Ha a premisszában lévő emotív tartalom fontos lehet a konklúzió levonásához, akkor nem beszélhetünk hibáról. (Pl. Adó 1% reklámok a beteg gyerekekért.)

Pl.

- Engem már idegesítenek ezek a jótékonyági szervezetek. Mindenütt hirdetésekkel terrorizálnak, hogy adjak pénzt. Mi szükség van erre?
- Hidd el, hogy szükségesek! Olyan szerencsétlen, elesett embereket segítenek, akiknek nincsen lakásuk/betegek/éhesek/valamilyen természeti csapás érte őket, és akikhez az állami segítség már nem ér el vagy nem elég. Ha nem reklámoznának, hogyan tudnának plusz pénzt szerezni?

Itt a beszélő joggal hivatkozik az együttérzésre.

Erkölcsei, értéktételezéssel kapcsolatos viták folyamán megengedhető, sőt nélkülözhetetlen eszköz lehet!

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Átminősítés: eltérő emotív tartalmú kifejezés használata eltérő álláspontot sugallhat. Ha egy dolog alapvető, meghatározó jellemzésére egy adott kifejezés helyett egy másikat vezetünk be úgy, hogy az új kifejezés érzelmi tartalma a számunkra kedvezőbb irányba változtatja meg a jelentést.

Pl. ugyanarról az eseményről:

„Az amerikai **agresszorok** az éjszaka ismét több **terrorbombázást** hajtottak végre, amelynek során **szabadságharcosok** egy különítményét **mészárolták le, elpusztítottak** egy élelmiszerraktárt és egy kórházat is. Az **ártatlan áldozatok** száma ismeretlen.”

„Az éjszaka folyamán **csapataink** ismét **hősies** támadást intéztek a **terroristák** ellen. A **feladatot** sikeresen végrehajtották, az **ellenállást felszámolták**. Az **akció** következményeinek **stratégiai jelentőségük** van.”

Negatív

terrorista

nacionalista

kommunista

anarchista

ronda

Pozitív

felszabadító harcos

nemzeti érzelmű

szociálisan érzékeny

másképp gondolkodó

érdekes megjelenésű

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Átminősítés:

Eutanázia vagy abortusz: ha eleve gyilkosságként fémjelezzük, akkor ebből a pozícióból könnyebben következtethetünk az elutasító álláspontra, ám egy fontos kérdést elkerültünk: vajon az eutanázia vagy az abortusz tényleg gyilkosság-e?

Lásd még: keretezés!!

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Fenyegetésre apellálás: az érvelő nem indokolja, hogy álláspontja vagy cselekedete helyes vagy ésszerű, hanem megfélemlítéssel próbálja rákényszeríteni a másik felet, hogy az elfogadja az álláspontját. A megfélemlítés általában burkolt. 😊

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Fenyegetésre apellálás:

- Szerintem az Isten léteire vonatkozó középkori bölcseők bizonyítékai elgondolkodtatóak.
 - Ugyan már! **Ki hiszi el ezeket az érveket manapság?** Egyébként is csak a **legelmaradottabbak** hisznek a teremtésben. Az Isten léteire vonatkozó érvekkel is **valami baj lehet.**
- = Ha nem szeretnénk maradinak és hülyének tűnni, akkor nem hiszünk Istenben.

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Fenyegetésre apellálás: lehet nagyon áttételes, intellektuális és kifinomult, vagy éppen kevésbé kifinomult is.

– Ahhoz pedig **nagyon ostobának** kell lenni, hogy ezek után valaki ne lássa, hogy mi a helyzet (azaz, hogy igaz, amit állítok).

= Ha nem akarunk ostobának vagy tájékozatlannak látszani, akkor jobban tesszük, ha elfogadjuk az említett álláspontot.

– A **csinos, sikeres, magabiztos** harmincasok örömmel választják a függetlenséget, a szingli életformát.

= Ha nem szeretnénk maradinak, sikertelennel, gyengének tűnni, akkor a függetlenséget választjuk.

– Az **igazi férfi** bírja az italt, lehajt még egy pohárkával.

= Ha igazi férfinek akarunk tűnni, akkor iszunk még egy pohárral.

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Fenyegetésre apellálás: ha a fenyegetés fontos és releváns a helyes álláspont kialakításában, akkor nem feltétlenül hiba.

Pl. kocsiban:

„Nem jó, hogy ilyen gyorsan mész, mert ha bemérnek, **elveszik a jogosítványodat!**”

Pl. cigis doboz:

„A dohányzás **halált** okozhat.”

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Személyeskedés: a személy támadása az álláspont helyett, gyakran gyalázkodás.

Pl.

„–Szeretnénk néhány szót váltani önökkel Harryről. [...] Főleg arról, hogyan bánnak vele, amíg maguknál lakik. [...]

– **Nem tudok róla**, hogy bárkinek bármi köze volna hozzá, mit csinálok a házamban... (Nemtudásra apellálás!)

–**Könyvtárakat lehetne megtölteni azzal, amit maga nem tud, Dursley.**” (Személyeskedés)

(J. K. Rowling, 2003, Harry Potter és a Főnix Rendje, Animus Kiadó, 748.)

2. A diskurzust akadályozó érvelési hibák

Te is/Pont te...: az érvelő a másik fél vélt vagy valós viselkedését érvként használja fel ahelyett, hogy racionálisan érvelne. Egy állítást érvénytelennek tekintünk, mert inkonzisztens megfogalmazója korábbi állításaival vagy cselekedeteivel.

Pl.

- Ne vezess gyorsan, mert balesetveszélyes, és elveszik a jogosítványodat.
- **Pont Te mondod**, aki mindig százzal repsztesz az utakon?!
- Azt mondod, hogy a repülőgépek az aerodinamika törvényei miatt repülnek, de ez nem lehet igaz, mivel korábban még azt állítottad, hogy a mágia miatt tudnak repülni.
- Nem vádolhatsz engem rágalmazással, **mivel magad is** követtél el rágalmazást.

Összefoglalva

Ha racionális vitát szeretnénk folytatni, akkor fontos, hogy:

- 1) Ismerjük a racionális vita szabályait és feltételeit.
- 2) Figyeljünk a szabályok betartására és betartatására.
- 3) Biztosítsuk a racionális vita feltételeinek érvényesülését.

Érvelési hibák bővebben: <http://a.te.ervelesi.hibad.hu/>

Ne kövess el érvelési hibákat!

Mik az érvelési hibák?

Dialektika

A vita elemzése – klasszikus megközelítés

Dialektika:

- Szűk közösségeken belüli vitahelyzeteket vizsgál.
- Közösen elfogadott szabályrendszer (pl. racionalitás) érvényesül.

Retorika:

- Beszédeket elemez.
- Adott (gyakran heterogén) közönség és téma esetén milyen meggyőző érveket lehet találni.

Logika:

- Nem a kommunikáció elemzésére, hanem a biztos ismeretek megszerzésére szolgál.
- Élőnyelvi vitahelyzetek elemzéséhez a logika általában nem elégséges.

Együttműködési alapelv

A kommunikáció együttműködésen alapul, ezért kell egy közösen elfogadott szabályrendszer, **együttműködési alapelv**.

H. P. Grice 4 maximája:

1. Mennyiség: Légy informatív!

- A hozzászólást a partner tudásához kell igazítani!
- Ne adj szükségtelen információt!

2. Minőség: Mondj igazat!

- Ne mondj hamis/nem bizonyítható állításokat!

3. Relevancia: Légy releváns!

- A hozzászólás kapcsolódjon a vita témájához és járuljon hozzá a probléma megoldásához!

Együttműködési alapelvek

4. **Mód: Légy világos és érthető!**

- (Hogyan mondjuk?)
- A homályosság, a kétértelműség kerülése, tömörségre, rendezettségre való törekvés.

+ **Jóindulat elve: Igyekezz megérteni a másikat!**

- (Hogyan hallgatjuk?)
- A maximálisan argumentatív olvasat rekonstrukciója (logikai minimum, pragmatikai optimum)

Vannak ezeknél speciálisabb szabályok is!

A vita szakaszai

- 1) **Konfrontációs szakasz:** a véleménykülönbség felszínre kerül.
- 2) **Nyitó szakasz:** nyilvánossá válnak a vita szerepei és elköteleződési és eldől, van-e elég „közös pont”, ami lehetővé teszi a véleménykülönbség feloldását.
- 3) **Argumentációs szakasz:** a kritikai ellenvetések visszaverése.
- 4) **Záró szakasz:** a vita eredményének megfogalmazása - ha nincs egyetértés, akkor véleménykülönbség feloldása nem történt meg.

Ezek a szakaszok nem szükségszerűen kronologikus sorrendben követik egymást!

A vita fajtái

1. Az aszimmetrikus vita:

- az egyik fél (az állító/protagonista) véd egy álláspontot, a másik fél (a kétkedő/antagonista) támadja azt.

pl. bírósági tárgyaláson az ügyész

pl. TDK vagy szakdolgozat védeése

pl. ha a politikus a tévében beszél vagy a filozófus egy disszertációban érvel (reagálnak az „ügyész”, pontosabban a hallgató/olvasó potenciálisan feltett kérdéseire).

Nem lehet a két oldal érveit összehasonlítani!

A vita fajtái

2. A szimmetrikus vita:

- **A** feladata, hogy a **B** által elfogadott állítások segítségével érveljen a saját álláspontja mellett, és kritizálja **B** érvelését.
- **B** feladata, hogy az **A** által elfogadott premisszák felhasználásával érveljen saját álláspontja mellett, és kritizálja **A** érvelését.

Két bizonyítási és kritizálási mód

1. Internális bizonyítás/kritika:

- a saját álláspontot a másik által eleve megadott premisszák alapján bizonyítjuk.
- az érvelő által eleve elfogadott premisszák segítségével kritizáljuk az általa előadott érvelést
- **Nem hoz új információt a vitába**, csak azokat használja fel az álláspont bizonyításához, illetve a másik érvelésének kritikájához, amelyek explicite vagy implicite benne vannak a másik érvelésében!

Két bizonyítási és kritizálási mód

2. Externális bizonyítás/kritika:

- új bizonyíték vagy még fel nem használt információ felhasználása a bizonyításban/kritikában.
- Aki olyat állít, ami nincs benne a másik elkötelezettségeinek halmazában, annak indokolnia kell állítását:
 - mindkettőnk által ismert tények
 - a tudomány eredményei
 - szakértői vélemények
 - a szokásos vitákban támaszkodhatunk nem publikus tényekre, olyan információkra is, amelyeket esetleg csak mi ismerünk.
- A probléma új megvilágításba kerülhet, **a felek új információkhoz jutnak**, ami létfontosságú lehet!

A vita dimenziói

1. Az érvelés hatásossága:

- Milyen eredménye van egy adott érvelésnek a célközegben?
- Mezőfüggő: nem független az érvelés a hallgatóságtól (a további három kritérium elvileg mezőfüggetlen)

2. Az érvelés erőssége (informális logika):

- Megalapozza-e az érvelés a végkövetkeztetést?

3. Az érvelések formája (formális logika):

- Megfelel-e bizonyos, logikailag érvényesnek tekintett formáknak az érvelés?

4. Az érvelések tartalmi helyessége:

- Igaz feltevések vezetnek-e el a végkövetkeztetéshez?

Videóelemzés

Vitaóra a 10. héten

Karl Popper-féle vitaszituáció

Tételmondatok:

Pro:

Kontra:

3-3 szereplő + 1 moderátor; csapatonként összesen 8 perc

Nyitó ember: 2 perc

Középső ember: 4 perc

Záró ember: 2 perc

KÖSZÖNÖM SZÉPEN A FIGYELMET!

Csordás Hédi Virág: hedi.csordas@filozofia.bme.hu

Geng Viktor: geng.viktor@gmail.com